

Το νομικό καθεστώς της απαγόρευσης των χημικών

Από παλαιότερων χρόνων κοινή ήταν η γνώμη ότι ορισμένες μέθοδοι πολέμου έπρεπε να απαγορευθούν. Γι' αυτό και οι Ρωμαίοι νομικοί έλεγαν ότι: «*Arms bella non veniens gerit*» (Ο πόλεμος διεξάγεται με όπλα, όχι με δηλητήρια)⁽¹⁾.

Αυτή την παράδοση την βρίσκουμε και στους σύγχρονους καιρούς και ιδιαίτερα στο Πρωτόκολλο για την Απαγόρευση της Χρήσεως στον Πόλεμο Ασφυξιόγων, Δηλητηριωδών ή Άλλων Αερίων και Βακτηριολογικών Μεθόδων, κοινώς γνωστών ως Πρωτόκολλο της Γενεύης του 1925, καθώς και στη Συνθήκη για την απαγόρευση των Βακτηριολογικών Οπλών του 1972.

Οι προσπάθειες για την απαγόρευση των χημικών όπλων χρονολογούνται από το 1874, με τη Διακήρυξη των Βρυξελλών, η οποία απαγόρευε τη χρήση δηλητηρίων και δηλητηριασμένων σφαιρών στις εχθροπραξίες. Στη συνέχεια, μία άλλη διακήρυξη η οποία υπεγράφη το 1899 στη Διάσκεψη της Χάγης, καταδίκαζε «τη χρήση βλημάτων, ο κύριος στόχος των οποίων είναι η διάχυση ασφυξιόγων ή δηλητηριωδών αερίων».

Υστερα από τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά τη διάρκεια του οποίου έγινε ευρεία χρήση χημικών όπλων, και της καταδίκης τους από τη διεθνή κοινή γνώμη, οι προσπάθειες εντατικοποιήθηκαν. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή, στις 17 Ιουνίου 1925, του Πρωτοκόλλου της Γενεύης, το οποίο απαγορεύει «τη χρήση εν καιρώ πολέμου ασφυξιόγων, δηλητηριωδών ή άλλων αερίων και όλων των αναλόγων υγρών, υλών ή μεθόδων».

Το Πρωτόκολλο, δυστυχώς, δεν απαγορεύει την τελειοποίηση, παραγωγή, εναποθήκευση ή ανάπτυξη των χημικών ή βιολογικών όπλων, ούτε επίσης προβλέπει μηχανισμούς σε περίπτωση παραβίασής του. Κατ' αυτόν τον τρόπο το Πρωτόκολλο πάσχει, γιατί δεν δίνει γενική λύση στο θέμα. Μέχρι το χρόνο που μας πέρασε το Πρωτόκολλο είχε 112 κράτη - μέλη, εκ των οποίων ένας ορισμένος αριθμός διατηρεί επιφυλάξεις, ι-διαίτερως ως προς την πιθανή χρήση τέτοιων όπλων ως μέτρο αντιποινών⁽²⁾.

Το 1948, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τους Συμβατικούς Εξοπλισμούς, καθόρισε τα θανατηφόρα χημικά και βακτηριολογικά (βιολογικά) όπλα ως όπλα μαζικής καταστροφής και κατ' αυτόν τον τρόπο ενισχύθηκε το κύρος του Πρωτοκόλλου του 1925.

Πιο πρόσφατα, το 1972, η «Συνθήκη για την Απαγόρευση Τελειοποίησης, Παραγωγής και Εναποθήκευσης Βακτηριολογικών (Βιολογικών) και Τοξικών Οπλών και της Καταστροφής τους», επίσης γνωστής ως Συνθήκης για τα Βιολογικά Όπλα, ασχολήθηκε περαιτέρω με όλες τις πλευρές του προβλήματος αυτού του είδους όπλων.

Η Συνθήκη για τα Βιολογικά Όπλα, ενώ αναγνωρίζει τη συνεχή σημασία του Πρωτο-

κόλλου της Γενεύης και την αυστηρή προσήλωση σ' αυτό από όλα τα μέρη, πηγαίνει πιο μακριά από αυτό. Και τούτο διότι είναι η πρώτη πολυμερής συμφωνία η οποία προβλέπει πραγματικά μέτρα αποφλιτισμού. Οπτως, η Συνθήκη του 1972 όχι μόνο απαγορεύει την τελειοποίηση, παραγωγή, εναποθήκευση και απόκτηση βιολογικών ή τοξικών ουσιών και όπλων και μέσων εκτόξευσής τους για εχθρικούς σκοπούς (άρθρο Ι), αλλά επίσης επιτάσσει την καταστροφή ή τη μετα-

*Του Δρος ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΟΥΤΗ
εμπειρογνώμονος του
υπουργείου Εξωτερικών*

τροπή τους για ειρηνικούς σκοπούς (άρθρο ΙΙ). Επιπλέον τα κράτη - μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να συσκέπτονται και να συνεργάζονται μεταξύ τους για να λύσουν κάθε πρόβλημα που θα μπορούσε να παρουσιασθεί κατά την εφαρμογή της Συνθήκης (άρθρο V).

Κάθε κράτος - μέλος το οποίο διαπιστώνει ότι ένα άλλο μέρος παραβιάζει τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από τη Συνθήκη, μπορεί να προσφύγει ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Κάθε κράτος-μέλος αναλαμβάνει την υποχρέωση επίσης, να συνεργασθεί σε κάθε έρευνα που μπορεί να αναλάβει το Συμβούλιο Ασφαλείας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Χάρτη, κατόπιν αποφυγής που έχει γίνει σ' αυτό (άρθρο VI).

Η Συνθήκη αυτή, την οποία έχουν υπογράψει 134 κράτη⁽³⁾ ανεγνωρίστη ευρέως, ως πρώτο βήμα για ένα παρόμοιο Σύμφωνο για τα χημικά όπλα.

Σ' αυτά τα δύο κείμενα θα πρέπει να προστεθούν η Διάσκεψη των **Παρισίων** και οι αποφάσεις του ΟΗΕ.

Η Διάσκεψη των Παρισίων

Η Διάσκεψη των κρατών-μερών του Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1925 και των άλλων ενδιαφερομένων κρατών, έγινε ύστερα από πρόσκληση της γαλλικής κυβερνήσεως και ύστερα από πρόταση του προέδρου Ρίγκαν και του προέδρου Μιτράν, στο Παρίσι, από τις 7 έως τις 11.1.1989, με κύριο σκοπό την επαναβεβαίωση της σημασίας του Πρωτοκόλλου του 1925.

Στη Διάσκεψη πήραν μέρος 149 κράτη⁽⁴⁾ καθώς και ο γεν. γραμματέας του ΟΗΕ, ως προσκεκλημένος. Πράγματι, τα 149 κράτη που πήραν μέρος σ' αυτή τη Διάσκεψη, πέτυχαν, παρ' όλη τη δυσκολία του θέματος και του ιδιαίτερα ευαίσθητου κλίματος, εξαιτίας του ιρανο-ιρακινού πολέμου και της γνωστής υπόθεσης ΡΑΜΠΤΑ, από τη μία να εκφράσουν τις γενικές τους θέσεις και πεποιθήσεις κατά τρόπο σαφή και κατηγορηματικό και από την άλλη να συμφωνήσουν σε ένα κείμενο που αποτελεί σημείο αναφοράς. Η Διάσκεψη των Παρισίων, απέδειξε, ακόμη

μία φορά, την αναγκαιότητα και την αξία του πολυμερούς διαλόγου.

Οι θέσεις των κρατών ήταν κοινές ως προς την καταδίκη της χρήσης των χημικών όπλων, την επαναβεβαίωση της σημασίας του Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1925, την ενίσχυση της Διάσκεψης Αποφλιτισμού, τη σημασία του ρόλου των Ην. Εθνών, και ειδικότερα του γεν. γραμματέα στον τομέα των χημικών όπλων.

Έτσι, η Τελική Διακήρυξη των Παρισίων η οποία υιοθετήθηκε με **CONSENSUS**, περιλαμβάνει 6 σημεία, με τα οποία τα συμμετέχοντα κράτη:

1 Αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μην χρησιμοποιήσουν χημικά όπλα καταδικάζουν τη χρήση τους.

2 Αναγνωρίζουν τη σημασία του Πρωτοκόλλου της Γενεύης του 1925, και καλούν τα κράτη-μέλη να προσχωρήσουν σ' αυτό.

3 Υπογραμμίζουν την ανάγκη σύναψης, το γρηγορότερο δυνατό, μιας συμφωνίας για την απαγόρευση τελειοποίησης, παραγωγής, εναποθήκευσης, χρήσης των χημικών όπλων και την καταστροφή τους.

4 Εκφράζουν την ανησυχία τους για τον κίνδυνο από τη χρήση των χημικών όπλων, κίνδυνο για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, όσο τα όπλα αυτά θα υπάρχουν και θα διαδίδονται.

5 Αποδίδουν σημασία στο ρόλο των Ην. Εθνών, και ιδιαίτερα του γενικού γραμματέα, στον τομέα των χημικών όπλων, και

6 Υπενθυμίζουν το Τελικό Κείμενο της πρώτης ειδικής συνόδου της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ, της αφιερωμένης στον αποφλιτισμό, και υπογραμμίζουν την ανάγκη για έναν γενικό και πλήρη αποφλιτισμό.

Σ' αυτό το σημείο αξίζει να υπενθυμισουμε ότι η Ελλάδα υπήρξε μεταξύ των πρώτων χωρών οι οποίες υπέγραψαν το πρωτόκολλο του 1925 όσο και τη συνθήκη του 1972

Οι αποφάσεις του ΟΗΕ

Τα χημικά όπλα και ο χημικός πόλεμος απασχόλησαν κατά καιρούς τον ΟΗΕ, κατά τη δεκαετία 1950-1960. Εκτοτε, και μάλιστα από το 1969, όταν για πρώτη φορά το θέμα αυτό ενεγράφη ως ιδιαίτερο σημείο στην ημερήσια διάταξη της γεν. συνέλευσης, ένας μεγάλος αριθμός αποφάσεων έχει υιοθετηθεί από τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Αποφάσεις οι οποίες καταδικάζουν τη χρήση των χημικών όπλων, και ζητούν την πιστή εφαρμογή του Πρωτοκόλλου του 1925 και της Συνθήκης για τα Βιολογικά Όπλα του 1972.

Σ' αυτό το σημείο, θα πρέπει επίσης να γίνει αναφορά στο έργο της Διάσκεψης Αποφλιτισμού της Γενεύης, σχετικό με τα χημικά όπλα, και το οποίο αποτελεί αυτή τη στιγμή τις προοπτικές εξελίξεις του σημερινού καθεστώτος, της απαγόρευσης των χημικών όπλων κατά το διαγενές δίκαιο. Η Διάσκεψη

Αποφλιτισμού της Γενεύης, η οποία είναι το μόνο πολυμερές διαπραγματευτικό όργανο αποφλιτισμού, αποτελούμενο από 39 κράτη μέλη του Οργανισμού, ασχολείται, μεταξύ άλλων, από το 1980 με την επεξεργασία μιας συνθήκης για τη γενική απαγόρευση τελειοποίησης, παραγωγής, εναποθήκευσης, χρήσης των χημικών όπλων και της καταστροφής τους. Η διάσκεψη αποφλιτισμού της Γενεύης, ευρίσκεται πολύ κοντά στο τέλος της εντολής που της έχει δοθεί από τη γενική συνέλευση, και τα εναπομείναντα προβλήματα, κυρίως, εκείνο το οποίο αφορά στην επαλήθευση⁽⁵⁾, ελπίζουμε πως δεν θα αργήσουν να βρουν τη λύση τους, εις τρόπον ώστε να γίνει πολύ σύντομα δυνατή η σύναψη αυτής της Συνθήκης, η οποία θα συμπληρώσει τα κενά του Πρωτοκόλλου του 1925.

Βέβαια, το ερωτηματικό το οποίο αμέσως γεννάται, είναι κατά πόσον αυτή η Συνθήκη, όπως οι ήδη υπάρχουσες, θα γίνει σεβαστή.

Γνωστή είναι η φιλολογία γύρω από το θέμα των χημικών όπλων, όπως π.χ. ότι τα χημικά όπλα χαρακτηρίζονται ως «καθαρά», ως όπλα δηλ. τα οποία προξενούν το θάνατο, μόνο σε ανθρώπους και άλλα ζωντανά όντα, ότι είναι «προσιτά», γι' αυτό άλλωστε και θεωρούνται ως «τα πυρηνικά όπλα των φτωχών χωρών» και, ότι τέλος, αποτελούν μέσο ανατροπής γι' αυτούς που δεν διαθέτουν πυρηνικά όπλα.

Όπως είδαμε, το σημερινό νομικό καθεστώς της απαγορεύσεως των χημικών βιολογικών όπλων, διέπεται από σαφείς κανόνες του διεθνούς δικαίου τους οποίους τα κράτη-μέλη που τους δέχθησαν οφείλουν, τόσο από πλευράς νομικής αλλά και πολιτικής και ηθικής, να τους σεβασθούν.

Εκείνο που τα κράτη ζητούν μετ' επιμονής από τους υπηκόους τους ας το πράξουν πρώτα τα ίδια και ας δείξουν ιδιαίτερη ευαισθησία και σεβασμό στην αρχή του διεθνούς δικαίου: «*Pacta sunt servanda*».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Τα χημικά όπλα ήταν γνωστά από παλιά. Ο Θουκυδίδης αναφέρει τουλάχιστον δύο περιπτώσεις χρήσης τους. Μία από τους Πελοποννησίους στην Μάχη των Πλαταιών, και μία από τους Βοιωτούς στο Δήλιο. Και στις δύο αυτές περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν ατμοί καίμενου μίγματος θειοφίου και πίσας. Ο Αριανός αναφέρει κάτι ανάλογο για τον Μ. Αλέξανδρο στην Τύρρο. Ο Λεονάρδος ντα Βίντσι περιγράφει χειροβομβίδες με ατμούς θειοφίου και αρσενικού.
2. Μεταξύ αυτών οι ΗΠΑ, Ιράκ, Ισραήλ.
3. Μεταξύ των οποίων και το Ιράκ. Το Ισραήλ αντιθέτως δεν την έχει υπογράψει.
4. Μεταξύ των οποίων τα κράτη που έχουν εμπλακεί στον πόλεμο του Κόλπου.
5. Επαλήθευση της μη παραγωγής, μη διάδοσης, μη εναποθήκευσης κ.λπ. Πρόκειται για πολύ δύσκολο έργο, λαμβανομένης υπόψη της δυσκολίας, με την οποία τα χημικά όπλα, τα οποία σε αντίθεση με τα όπλα, μπορούν να κατασκευασθούν και να μεταφερθούν.